

Velikije Lukis käisid pidustustel sõjaveteranid — linna vabastajad. Teiste väeosade esindajate hulgas olid ka Eesti laskurkorpuse endised sõjamehed, kellest kaks kandisid sõjaväevormi. Tänaval saatis neid uudishimulike poisikeste eskort. Üks põnn takseeris iga kandi pealt ohvitseri sinelinööpe ja sihtis kuldkarralist kokardit polkovniku papaahal. Polkovnik võttis ta sülle. Poisike tunnistas, et ei ole varem kordagi nii lähedalt sõjameest näinud ja tema paguneid katsunud.

Endised rindemehed muhelesid: jah, kasvanud on uued põlvkonnad, kes mitte iga päev ei kohta sõjaväelast. Sõjast räägitakse minevikuvormis peaaegu 38 aastat. Ent sõjast osavõtnuile kajastuvad veel praegugi sõjaõudused...

Jaanuar 1943. Meie vaprad sõjamehed vallutasid ennast-salgavalt võideldes Velikije Luki. Ohvritega, mida iga lahing kaasa tõi, olime sunnitud harjuma kui paratamatusega. Julmematest julmem sõjapale vaatas meie vastu aga hukkunud laste nägudelt. Ühes Velikije Luki terveksjäänud elumajas lebas põrandal poisike suurte avali klaasistunud silmadega, seljas talvepalitu ja jalas viidkud. Poisi kõrval olid laialipaisatud koolivihikud ja tühi tindipott. Selle lillavärviline sisu oli välja voolanud ja jäätnud. Ruudulise vihiku kaanele oli püüdlukult maalitud: «Miša Vorobjov, 2. klassi õpilane.»

Velikije Luki suunas peetavad lahingud pidid looma kõige lühema tee Baltimaadele. Selleks ajaks, kui lahingusse astus 8. Eesti laskurkorpuse, oli 3. löögarmeel Velikije Luki ümber piiranud ja fašistlikud väed tubli tüki maad läände taandanud. Hitlerlik väejuhatas võttis ette mitu katset tungida sissepiiratud grupeeringuni. Linna blokeeritud fašistid ehitasid mitu tugevat kaitsejoont, löid võimsa dzottide ja tulepesade süsteemi, rajasid traattõkkeid ja miinivälju.

Tihedas lahingulises koostöös 257. ja 357. laskurdivi-

siga vallutasid Eesti laskurkorpuse sõjamehed järk-järgult 42 ööpäeva jooksul kõik hitlerlaste kaitsejooned ja tugipunktid. Jaanuarikuu keskel 1943 oli natside valdusse jäänud ainult kaks tugipunkti — linna keskel asuv Peeter I aegne kindlus ja raudteedepoo.

15. jaanuaril kell 10.35 avasid kindlusele suunatud 44 suurtükki tule, mis kestis 15 minutit. Siis ilmusid idataevasse kümme pommituslennukit ja suundusid hävitajate kaitse all madallennule

kindluse suunas. Nad heitsid alla oma surmatoova koorma ja pöördusid tagasi lennuväljale. Täpselt kell 11 tõusid kaevikutest polkovnik Kroniki diviisi sõjamehed, käes vintpüssid, granaadid ja kergekuulipildujad, ning alustasid mööda 50—60—kraadist järsakut tõusu kindlusemüürideni. Samal ajal tulid peitupugenud fašistid varjenditest ja keldritest välja ning avasid meie võitlejate pihta marutule. Osa ründajatest veeres kallakust alla. Teistel õnnestus tõusta vana kindluse varemeteni. Algas verine täägivõitlus. Kell 12 said punaarmeelased pärast ägedat heitlust oma valdusse kindluse kirdenurga. Teistes suundades löi vaenlane meie rünnakud tagasi. Seitse tundi kestis kindluse ühes tiivas verine lahing. Sakslased pais-

kasid meie väikesearvulise pataljoni vastu kaheksa tanki. Kell 19 olid Nõukogude sõjamehed sunnitud kindlusest lahkuma.

15. jaanuari õhtul algas uus rünnak. Tankitõrjeroodu võitlejad vanem Romanovi juhtimisel hiilisid pimeduse katte all läbi purustatud müüri uuesti kindlusesse. Koiduni kestis öölahing. Fašistid osutasid visa vastupanu. Hommikuks oli lahinguväljale jäänud 336 vaenlase sõdurit ja ohvitseri, vangi võeti 152 hitlerlast.

16. jaanuaril tehti linna idaosas lõpp vaenlase garnisoni viimastele riistetele. Eritülesandega operatiivgrupp, keda juhtis major Lemming, võttis vangi garnisoni ülema, Saaremaalt pärineva parunivõsu ooberst von Sassi ja tema kaaskonna.

Eesti korpuse sõjamehed hävitasid Velikije Luki lahingutes 123 dzotti, 12 tanki, 21 miinipildujat, 251 tulepesa, võtsid vangi 1554 vaenlase sõdurit. Trofeede hulgas oli 100 kuulipildujat, 103 autot, 37 vedurit, 330 vagunit jpm. Lahingute ajal Velikije Lukis kaotas vaenlane surmasaanutena 57 000 ja vangilangunutenä 5300 meest.

Velikije Luki sai Eesti laskurkorpuse lahinguristseid ja omandas esimesed sõjakogemused. Võitlusväljal süvenes veelgi eesti ja vene sõjameeste lahingusõprus, täiusustus väeosade ja allüksuste koostöö.

... Pärast sõda tõusis see rindelinn varemetest ja tuhast. Ta on nüüd kaunim kui enne. Linna keskele on püstitatud mälestusmärk kangelaste-vabastajatele — Eesti laskurkorpuse sõjameestele. Ikka ja jälle sõidavad Velikije Lukisse endised võitlejad ja paljud delegatsioonid, et meenutada raskeid sõjateid ja kaasvõitlejaid ning tunda rõõmu rahutaevast.

H. MANNERMAA,
reservälampolkovnik

(ETA)